

Agnieszka Urban*

Działalność nieewidencjonowana małoletnich a prawa konsumentów

Unregistered business activity of minors vs consumer rights

Abstract. A non-registered activity can be pursued by both adults and minors, on condition that the income from this activity does not exceed the limit introduced by the law in force. At the time of writing, this was 75% of the minimum wage. When verifying the limit, it is essential to keep a sales registry to help control the income. If the limit is exceeded, the non-registered activity in question is deemed to constitute business activity and, consequently, the obligation to register the activity in the CEIDG arises.

Unregistered business activity consists in the performance of activities which, in their effect, would not fulfil the prerequisites of business activity. For natural persons, as long as the income limit is observed, this may be a preliminary form of conducting subsequent economic activity or a form of earning money for minors. An unregistered activity allows one to develop skills in running one's own business, as well as to familiarise oneself with the various legal actions that are necessary to run such an activity.

The purpose of this article is to establish the principles of unregistered activity by minors and also the public law and tax consequences that may arise from the unregistered activity of a person with limited legal capacity for themselves, but also for their legal representatives, and consumers.

Keywords: unregistered business activity – unregistered self-employment – business activity minors – consumer rights

* University of Gdańsk, Poland | Uniwersytet Gdański, Polska, <https://orcid.org/0009-0009-4381-8092>, e-mail: agnieszkaxurban@gmail.com.

Wprowadzenie

Działalność nierejestrowa (inaczej: nierejestrowana, nieewidencjonowana) to działalność wprowadzona przepisami Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców¹. Celem tej regulacji było usystematyzowanie i uregulowanie działalności, której dochód nie przekraczałby 75% kwoty minimalnego wynagrodzenia. Prowadzenie działalności nierejestrowanej polega na wykonywaniu działalności zarobkowej niekwalifikującej się jako działalność gospodarcza.

Osoby fizyczne wybierają tę działalność ze względu na brak skomplikowanej procedury oraz konieczności uzyskiwania pozwoleń z urzędów; również dlatego, że jej prowadzenie nie wymaga rejestracji w systemach takich jak Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej (CEIDG). Działalność nieewidencjonowana nie może być jednak prowadzona przez osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Istotne z punktu widzenia niniejszego opracowania jest ustalenie zasad wykonywania tej działalności przez osoby małoletnie oraz konsekwencji publicznoprawnych i podatkowych, jakie mogą z niej wynikać nie tylko dla osoby posiadającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych, lecz także dla jej przedstawicieli prawnych oraz dla konsumentów. Rozważania te są istotne z punktu widzenia prawa, ponieważ konieczne jest doprecyzowanie zasad prowadzenia działalności nierejestrowej.

1. Istota działalności nieewidencjonowanej

Zgodnie z art. 5 pkt 1 PrPrzed każda osoba fizyczna mająca zdolność do dokonywania czynności prawnych, która w czasie 60 ostatnich miesięcy nie prowadziła działalności gospodarczej, może prowadzić działalność nieewidencjonowaną. Osobą prowadzącą taki rodzaj działalności może być wyłącznie osoba fizyczna, ale nie inni przedsiębiorcy.

Działalność nierejestrowa, pod warunkiem że przychód z niej nie przekracza 75% minimalnego wynagrodzenia w każdym miesiącu prowadzonej działalności, o którym mowa w Ustawie z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę², nie podlega

¹ Tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 236 ze zm., dalej „PrPrzed”.

² Tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 1773.

wpisowi do CEIDG. Zgodnie z art. 5 PrPrzed działalnością gospodarczą jest działalność zarobkowa, która musi być prowadzona we własnym imieniu, w sposób zorganizowany i nieprzerwany.

W doktrynie zauważa się, że działalność nierejestrowana spełnia cechy działalności gospodarczej, ale ustawodawca doprecyzowuje tzw. próg zarobkowości. Po jego przekroczeniu działalność nierejestrowa zmienia się automatycznie w działalność gospodarczą, a obowiązkiem staje się wpisanie działalności do CEIDG.

Konieczne dla osób prowadzących działalność nierejestrową jest weryfikowanie, czy kwota wynagrodzenia minimalnego nie uległa zmianie, ponieważ w momencie, w którym nastąpi przekroczenie 75% tej kwoty, działalność automatycznie, *ipso iure* zostaje uznana za działalność gospodarczą. Od tego dnia osoba fizyczna ma 7 dni na złożenie wniosku o wpis do CEIDG. Obowiązek ten dotyczy także cudzoziemców z Unii Europejskiej albo posiadających specjalny status w świetle art. 4 Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³. Wskazane powyżej osoby mogą prowadzić działalność nieewidencjonowaną na takich samych zasadach jak obywatele Polski, a ustawodawca nie wymaga od nich dodatkowych dokumentów, które potwierdzałyby spełnienie warunków umożliwiających prowadzenie takiej działalności.

Dodatkowo, kiedy prowadzi się działalność nierejestrową, nie trzeba zobowiązywać się do płatności składek związanych z ubezpieczeniem społecznym ani ubezpieczeniem zdrowotnym, co do zasady nieodłącznie wiąże się z prowadzeniem działalności gospodarczej. Kwestia ta często pozostaje sporna – Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) oraz Ministerstwo Rozwoju i Technologii utrzymują stanowisko, że jeśli w ramach takiej działalności świadczone są usługi, to należy uiszczać składki⁴. Takie rozstrzygnięcie zapadło w przypadku przedsiębiorcy, który chciał współpracować z osobami prowadzącymi działalność nierejestrową⁵, oraz w przypadku przedsiębiorcy, który chciał nawiązać

³ Tekst jedn. Dz.U. 2025, poz. 89.

⁴ Zob. „Czy od przychodów uzyskanych w ramach działalności nierejestrowanej należy odprowadzać składki ZUS?” (QA 2252607), LEX/el.

⁵ Pismo Centrali Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 XII 2024 r., DI/200000/43/1118/2024, Podleganie ubezpieczeniom społecznym, www.zus.gov.pl (dostęp: 26 I 2025).

współpracę z osobą fizyczną prowadzącą działalność nierejestrową⁶. Dlatego, jeśli prowadzi się działalność nieewidencjonowaną, najlepiej wystąpić z pytaniem o indywidualną interpretację stanu faktycznego do ZUS, który udzieli informacji w tym przedmiocie.

Zaletą prowadzenia działalności nierejestrowanej jest brak konieczności zgłaszania jej do Głównego Urzędu Statystycznego czy do urzędu skarbowego. Szczególnie korzystnym rozwiązaniem jest również możliwość korzystania z uproszczonej ewidencji sprzedaży⁷.

Do obowiązków osób, które prowadzą działalność nierejestrową, należą rozliczenia swoich przychodów za pomocą formularza PIT-36 zgodnie z obowiązującymi w danym roku skalami przychodów⁸. Konieczne jest prowadzenie uproszczonej ewidencji sprzedaży, zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług⁹. W ramach takiej ewidencji trzeba wskazać: (1) liczbę porządkową sprzedaży, (2) datę sprzedaży oraz (3) kwotę, za którą sprzedany został produkt lub usługa. Od początku roku rozliczeniowego trzeba także podliczać w sposób rosnący kwoty wszystkich sprzedaży, tak by się sumowały. To też pozwoli weryfikować, czy nie jest przekraczana kwota, od której należy dokonywać rejestracji działalności gospodarczej.

Osoby, które decydują się na prowadzenie działalności nieewidencjonowanej, nie są zwolnione z obowiązku wystawienia rachunku lub faktury, gdy konsument chciałby takie otrzymać. Dodatkowo oczywistą koniecznością jest przestrzeganie praw konsumenta. W związku z tym w przypadku sprzedaży wadliwego towaru konieczna będzie jego naprawa lub przyjęcie jego zwrotu, lub wykonanie innych koniecznych działań związanych z reklamacją produktu w terminie 14 dni od sprzedaży.

Rozliczenie z dochodu odbywa się za pomocą formularza PIT-36, w którym można wykazać działalność nierejestrową. Rozliczając PIT-36, można też dokonać wszelkich niezbędnych odliczeń, dzięki którym można wskazać koszty poniesione z tytułu prowadzenia takiej działalności.

Osoby prowadzące działalność nierejestrową mogą skorzystać – i często to robią – ze zwolnienia z podatku VAT, pod warunkiem że

⁶ Pismo Centrali Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 2 IV 2021 r., DI/100000/43/89/2021, www.zus.gov.pl (dostęp: 26 I 2025).

⁷ Ibidem.

⁸ Ustawa z dnia 26 VII 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz.U. 2025, poz. 163).

⁹ Tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 361 ze zm., dalej „ustawa o VAT”.

sprzedaż w roku poprzednim nie przekroczy kwoty 200 tys. złotych. Zwolnieniu z VAT nie podlega jednak sprzedaż m.in.: metali szlachetnych, wyrobów tytoniowych oraz, w przypadku sprzedaży przez Internet, preparatów kosmetycznych lub urządzeń elektrycznych¹⁰. Oznacza to, że sprzedaż tych produktów zawsze wiąże się z obowiązkiem rejestracji podmiotu jako czynnego podatnika VAT¹¹.

Zgodnie z przepisami obowiązującego prawa działalność nieewidencjonowana może podlegać kontroli urzędu skarbowego, a także kontroli, którą może przeprowadzić inspektor ochrony danych osobowych, jeśli zaistnieją określone okoliczności. Dlatego tak istotne jest prowadzenie przejrzystej ewidencji oraz prawidłowe prowadzenie i archiwizowanie wszelkiej dokumentacji – by w razie urzędowej kontroli czy innej sytuacji, która wykazałaby potrzebę ujawnienia całości lub części dokumentacji, łatwo odnaleźć wymagane materiały źródłowe¹².

2. Prowadzenie działalności nieewidencjonowanej przez osoby małoletnie

Kodeks cywilny¹³ przyznaje każdemu człowiekowi w chwili urodzenia zdolność prawną, która jest niezbywalna. Z chwilą osiągnięcia pełnoletności (18 lat) uzyskuje się również pełną zdolność do czynności prawnych, jeśli tylko nie wystąpią przesłanki do ograniczenia takiej zdolności. Ograniczoną zdolność do czynności prawnych posiadają natomiast osoby małoletnie, które ukończyły 13 lat, ale nie przekroczyły jeszcze 18 roku życia.

Z przepisów dotyczących działalności nieewidencjonowanej może skorzystać każda osoba, która nie jest pozbawiona zdolności do czynności prawnych. Co za tym idzie: co do zasady osoby małoletnie, które nie osiągnęły jeszcze 18 roku życia i będą miały przedstawiciela ustawowego, mogą prowadzić taką działalność. Konieczność posiadania przedstawiciela ustawowego wynika z przepisów prawa cywilnego, w myśl których osoby małoletnie, tj. osoby pomiędzy 13 a 18 rokiem

¹⁰ Art. 47 pkt 2 ustawy o VAT.

¹¹ Zob. *Działalność nierejestrowa i inne rodzaje działalności, których nie trzeba rejestrować*, Biznes.gov.pl, b.d., <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00115> (dostęp: 26 I 2025).

¹² Ibidem.

¹³ Ustawa z dnia 23 IV 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 1061 ze zm.), dalej „k.c.”.

życia, mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych, a zatem przedstawiciel ustawowy będzie władny dokonywać czynności prawnych w ich imieniu.

Wszelkie czynności, które wymagałyby od osób małoletnich dokonania czynności prawnej, mogą być wykonywane wyłącznie przez przedstawiciela ustawowego. Takim przedstawicielem w przypadku osób małoletnich może być, i najczęściej jest, pełnoprawny opiekun, czyli rodzic. W niektórych przypadkach osobą taką może zostać kurator ustanowiony sądownie¹⁴.

W przypadku osób małoletnich warto zaznaczyć, że mimo posiadania przedstawiciela ustawowego osoba prowadząca działalność nierejestrową może samodzielnie rozporządzać swoim majątkiem, w tym przychodami wynikającymi z prowadzenia przez nią działalności nieewidencjonowanej, bez zgody swojego przedstawiciela ustawowego, chyba że sąd opiekuńczy zaleci inne postępowanie w danym przypadku¹⁵. Osoby małoletnie mają więc prawo do posiadania dochodów¹⁶.

Działalność nierejestrowa jest korzystna dla osób małoletnich właśnie dlatego, że mogą uniknąć konieczności wykonywania wielu działań niezbędnych przy prowadzeniu własnej działalności gospodarczej. Jednocześnie są w stanie zwiększyć swój dochód, mogą bowiem samodzielnie zarządzać środkami zgromadzonymi dzięki prowadzeniu działalności nierejestrowej.

Prowadzenie działalności, która pozwoli na rozwijanie swoich pasji i zainteresowań, a jednocześnie nie będzie wymagała prowadzenia chociażby skomplikowanej księgowości, wydaje się zdecydowanie warte rozważenia. Każdej osobie, której nie zależy na dużych przychodach, a zamiast tego chcącej zacząć od rozwijania swojej marki i budowania sieci kontaktów, działalność nieewidencjonowana może w przyszłości pomóc w założeniu oficjalnej działalności gospodarczej.

Na marginesie wskazać należy, że w doktrynie toczy się dyskurs w związku z podejmowaniem działalności gospodarczej przez osoby małoletnie. Według części autorów osoby, które nie mają zdolności do

¹⁴ Zob. H. Wolska, M. Lewandowicz, *Małoletni przedsiębiorcy w handlu internetowym. Polska – Niemcy – Czechy*, „Forum Akademickie” 2024, nr 12, s. 66–69, <https://miesiecznik.forumakademickie.pl/czasopisma/fa-12-2024/maloletni-przedsiębiorcy-w-handlu-internetowym%E2%80%A9/> (dostęp: 23 III 2024).

¹⁵ Zob. *Działalność nierejestrowa i inne rodzaje działalności, których nie trzeba rejestrować*, op. cit.

¹⁶ S. Liżewski, *Dochody małoletnich*, LEX/el.

czynności prawnych, nie mogą być przedsiębiorcami, ponieważ bycie przedsiębiorcą polega głównie na dokonywaniu czynności prawnych we własnym imieniu¹⁷. Po drugiej stronie dyskursu są przedstawiciele doktryny uważający, że posiadanie pełni zdolności do czynności prawnych nie jest wymagane przepisami prawa. W tym przypadku znacząca część autorów powołuje się również na prawo, które gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸, tzn. na wolność działalności gospodarczej¹⁹.

W roku 2019 w CEIDG zarejestrowanych było 4 małoletnich. Osoby te prowadziły działalność gospodarczą na podstawie umowy spółki cywilnej – jako wspólnicy²⁰. Liczba osób małoletnich wpisywanych do CEIDG stopniowo rosła na przestrzeni lat: w roku 2020 było to 5 osób, a w roku 2024 r. – 129. W roku 2024 zarejestrowanych aktywnych niepełnoletnich przedsiębiorców było 89, w tym 66 mężczyzn i 23 kobiety²¹.

Wskazać należy, że w dobie cyfryzacji portale internetowe, na których można wystawić swoje prace albo towary w celu sprzedaży, wymagają, żeby osoby, które tworzą konto, miały skończone 13 lat, a dodatkowo miały zgodę przedstawiciela ustawowego, najczęściej rodzica. Ponadto w takich przypadkach konto często oznaczane jest w sposób ułatwiający identyfikację osoby małoletniej, np. portal Allegro wymaga oznaczenia konta prowadzonego przez osoby poniżej 18 roku życia jako konta ze statusem „Junior”. Tacy użytkownicy mają ograniczony dostęp do niektórych części portalu, niemniej mogą zarówno dokonywać zakupów, jak i sprzedawać swoje produkty²².

¹⁷ H. Wolska, *Model relacji pomiędzy krajowymi organami administracji publicznej a przedsiębiorcami*, Warszawa 2002, s. 70–71; R. Biskup, *Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym*, Lublin 2011, s. 267; M. Etel, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*, Warszawa 2012, s. 206–209; C. Kosikowski, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim*, „Państwo i Prawo” 2001, nr 4, s. 20; M. Pawełczyk, Art. 4. Definicja przedsiębiorcy, w: *Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej. Komentarz*, pod red. A. Powałowskiego, Warszawa 2009, s. 40; A. Powałowski, *Publicznoprawny status osoby fizycznej wykonującej działalność gospodarczą w Polsce*, Gdańsk 2008, s. 46–56.

¹⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 IV 1997 (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej „Konstytucja RP”.

¹⁹ H. Wolska, op. cit., s. 70–71; A. Stępień-Sporek, *Działalność gospodarcza z udziałem małżonków*, Warszawa 2009, s. 249; Z. Miczek, *Osoba fizyczna jako przedsiębiorca – na tle ustawy o swobodzie działalności gospodarczej i Kodeksu cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005, nr 9, s. 24–28; M. Biliński, *Sport elektroniczny. Charakter prawny*, Warszawa 2021, s. 226–238.

²⁰ H. Wolska, M. Lewandowicz, op. cit., s. 66–69.

²¹ Ibidem.

²² Zob. *Dlaczego muszę mieć skończone 13 lat, żeby zarejestrować konto na Allegro?*, Allegro dla kupujących, b.d., https://allegro.pl/dla-kupujacych/konto?dd_

3. Ochrona konsumentów przy dokonywaniu czynności prawnych z małoletnimi

Zgodnie z art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się każdą osobę fizyczną, która dokona z przedsiębiorcą czynności prawnej i nie będzie się ona wiązać bezpośrednio z wykonywanym przez taką osobę zawodem lub działalnością gospodarczą. W polskim prawie konsumenci ze względu na swoją pozycję wobec przedsiębiorcy mają szczególne prawa, które mają chronić przed dokonaniem niekorzystnego rozporządzenia własnym majątkiem.

Z uwagi na szczególną, a potocznie mówiąc słabszą, pozycję konsumenta prawa konsumentów zostały uwzględnione już w Konstytucji RP. W jej art. 76 ustrojodawca przewiduje, że ta grupa osób podlega ochronie przez publiczne władze przed działaniami, które mogłyby szkodzić im, ich majątkowi lub też ich poczuciu bezpieczeństwa. Dodatkowo Konstytucja RP wprowadza ochronę konsumentów przed praktykami rynkowymi, które mogłyby być wobec nich nieuczciwe.

Kodeks cywilny wskazuje, że konsumentem może być osoba fizyczna, tj. każdy człowiek, który posiada zdolność do czynności prawnych oraz zdolność prawną. O ile zdolność prawną posiada każdy człowiek od chwili urodzenia i jest to prawo niezbywalne, o tyle w przypadku zdolności do czynności prawnych obowiązuje inne rozwiązanie. Tę zdolność człowiek nabywa wraz z wiekiem, przy czym może być ona zależna od stanu psycho-fizycznego każdego człowieka i sądownie odebrana bądź ograniczona²³.

Podsumowując zatem wcześniejsze rozważania – konsument, będący na „najsłabszej” pozycji w tzw. łańcuchu ekonomicznym, jest specjalnie chroniony przez państwo polskie. Pozwala to uniknąć sytuacji, w których przedsiębiorcy, korzystający ze swojej uprzywilejowanej pozycji, mogliby wykorzystywać niewiedzę konsumentów, przez co mogliby oni niekorzystnie rozporządzać swoim majątkiem.

Osoby poniżej 13 roku życia nie mogą być konsumentami, ponieważ zgodnie z art. 14 k.c. nie mają one pełnej zdolności do czynności prawnych. Nawet gdyby taka osoba dokonała czynności prawnych, zostaną one uznane za nieważne. Wyjątkiem będą drobne działania życia

referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F#dlaczego-musze-miec-skonczone-13-lat-zeby-zarejestrowac-konto-na-allegro- (dostęp: 25 II 2025).

²³ Hasło: *konsument*, w: *Leksykon prawa ochrony konsumentów. 100 podstawowych pojęć*, pod red. A. Powałowskiego, Warszawa 2010, s. 51–55.

codziennego, chyba że w konsekwencji dokonania takiej czynności osoba małoletnia została znacząco pokrzywdzona. W imieniu osób małoletnich może występować ustawowy przedstawiciel (przykładowo rodzic), który odpowiada za działania podejmowane przez swoje małoletnie dziecko.

Wraz z rozwojem gospodarczym oraz łatwym dostępem do treści internetowych dla różnych użytkowników, w tym osób małoletnich, zmieniły się formy działalności prowadzonej przez osoby małoletnie, a także zasięg ich działalności. Często osoby małoletnie wybierają działalność w Internecie jako swoje pierwsze źródło dochodu, z uwagi na względną łatwość przygotowania materiałów i zamieszczenia ich w sieci. Na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat zmieniły się też formy czynności życia codziennego – przeniosły się do Internetu. Osoby małoletnie bardzo często dokonują sprzedaży swoich towarów na portalach takich jak OLX, Vinted czy Allegro, coraz częściej podejmują się programowania lub działalności artystycznej²⁴. Oczywiście działalność ta nie byłaby możliwa bez zgody rodziców osób małoletnich.

Formami rozwoju i drobnego zarobku może być też rękodzieło wykonywane przez przykładowo uczniów, w tym uczniów szkoły specjalnej, a następnie sprzedawane na kiermaszach lub festynach, pod warunkiem że pełnoletni uczeń wyrazi na to zgodę, a w przypadku uczniów małoletnich zgodę na sprzedaż wyrażą rodzice²⁵.

4. Systemowa ochrona konsumentów w prawie polskim i unijnym

W celu ochrony praw konsumentów powołany został m.in. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK), który jako centralny organ administracji jest odpowiedzialny np. za weryfikację, czy prawa jednostki, a także zbiorowe interesy konsumentów są przestrzegane i chronione zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa²⁶.

²⁴ Jednym z takich przykładów mogłaby być działalność Wiktorii Gabor (Viki Gabor), która w wieku 11 lat wzięła udział w programie *The Voice Kids*. Zob. *Viki Gabor*, Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Viki_Gabor (dostęp: 24 II 2025).

²⁵ Zob. J. Swadźba, *Sprzedaż rękodziela wykonanego przez uczniów – czy jest zgodna z prawem*, *epedagogika.pl*, 29 IV 2024, <https://epedagogika.pl/pytanie-dnia/sprzedaz-rekodzie-la-wykonanego-przez-uczniow-czy-jest-zgodna-z-prawem-7934.html> (dostęp: 24 II 2025).

²⁶ Hasło: *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*, w: *Leksykon prawa ochrony konsumentów...*, s. 302–306.

Do jego głównych zadań należą m.in.:

- kontrola nad przestrzeganiem przepisów ustawy przez przedsiębiorców,
- podejmowanie decyzji dotyczących praktyk, które na celu mają ograniczenie konkurencji,
- sporządzanie projektów programów dotyczących polityki konsumenckiej oraz projektów aktów prawnych dotyczących ochrony praw konkurencji i konsumentów,
- współpraca w kraju i poza jego granicami z organami i organizacjami, które zajmują się ochroną konkurencji i konsumentów,
- przygotowywanie sprawozdań z realizacji rządowych programów w zakresie swoich kompetencji,
- popularyzowanie tematyki ochrony konkurencji i konsumentów,
- upowszechnianie i kumulowanie orzecznictwa sądowego w sprawach dotyczących ochrony konkurencji i konsumentów²⁷.

Prezes UOKiK stoi na straży prawa Unii Europejskiej dotyczącego ochrony konsumentów. Wykonuje też inne działania określone w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów.

Poprzez interes zbiorowy konsumentów rozumie się interes szerokiego grona odbiorców. Nie mogą oni zostać określani konkretną liczbą konsumentów, którzy zostali lub mogliby zostać poddani bezprawnym praktykom stosowanym przez przedsiębiorców, o ile łączy ich wspólny charakter nieuprawnionego działania przedsiębiorcy, godzącego w dobre obyczaje i praktyki zawodowe stosowane przez przedsiębiorców²⁸.

Przykładowo przedsiębiorca, stosując niedozwolone praktyki rynkowe albo wykorzystując nieświadomość osoby fizycznej korzystającej z jego usług (np. reklamując swój produkt albo weryfikując reklamacje), wprowadza konsumenta w błąd. Żeby mówić o naruszeniu zbiorowych interesów konsumentów, trzeba wziąć pod uwagę zamierzone działania przedsiębiorcy, które będą przejawiać znamiona celowości, świadomości i złej wiary. Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów w art. 24 określa naruszenie zbiorowych interesów konsumentów jako działanie, które polega m.in. na naruszaniu obowiązku udzielania konsumentom

²⁷ Ustawa z dnia 16 II 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 1616). Zob. J. Baehr, T. Feliszewski, *Organizacja ochrony konkurencji i konsumentów*, w: *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, pod red. A. Stawickiego, E. Stawickiego, Warszawa 2016, s. 734.

²⁸ M. Sieradzka, *Wykładnia pojęcia „zbiorowy interes konsumentów” na tle orzecznictwa*, „Glosa” 2008, nr 3, s. 102–111.

rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji. Dotyczy też nieuczciwych praktyk rynkowych i wykorzystywania swojej pozycji jako nadrzędnej nad konsumentem, by wprowadzić go w błąd, również poprzez oferowanie usług finansowych, które stoją w sprzeczności z potrzebą konsumenta. Dopiero gdy wszystkie te przesłanki zostaną wypełnione, można mówić o wystąpieniu naruszenia bezprawnego.

System ochrony konsumentów jest też częścią prawa Unii Europejskiej i prawa międzynarodowego, dzięki czemu wymiar ochrony ma charakter kompleksowy, a poniekąd również uniwersalny. Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)²⁹ zapewnia, że przestrzegane będą interesy gospodarcze konsumentów, dzięki czemu, przy współpracy państw członkowskich Unii Europejskiej, możliwa będzie do osiągnięcia spójna perspektywa ochrony praw konsumentów. Art. 169 TFUE wskazuje, że Unia Europejska będzie dążyć do rozwoju i wsparcia, również finansowego, działań prawnych mających na celu ochronę interesu konsumentów³⁰. Do przykładowych działań prawnych Unii Europejskiej, które miały na celu ochronę praw konsumentów, można zaliczyć:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/988 z dnia 10 maja 2023 r. w sprawie ogólnego bezpieczeństwa produktów³¹ – jego celem jest zapewnienie bezpieczeństwa wszelkich produktów przeznaczonych dla konsumentów, które wprowadzane będą na rynek, zobowiązuje przy tym producentów do weryfikacji tego, czy produkty, które wprowadzają do obiegu, są bezpieczne i odpowiednio przetestowane w tym kierunku. Dzięki temu rozporządzeniu wprowadzane na rynek produkty muszą spełniać warunki wyznaczone przez dany kraj, a w momencie ich braku, spełniać warunki określone przez Unię Europejską;

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1223/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. dotyczące produktów kosmetycznych³² – ma na celu ochronę konsumentów przed m.in. niebezpiecznymi substancjami i opakowaniami, w których sprzedawane były specyfiki, poprzez stosowanie odpowiednich etykiet;

²⁹ Dz.Urz. UE C 326 z 26 X 2012, s. 1–390.

³⁰ Szerzej zob. *Ochrona konsumentów*, EUR-Lex, b.d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:consumer_protection (dostęp: 24 I 2025).

³¹ Dz.Urz. UE L 135 z 23 V 2023, s. 1–51.

³² Dz.Urz. UE L 342 z 22 XII 2009, s. 59–209.

– Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym)³³ – ma na celu zapewnienie, że państwa członkowskie Unii Europejskiej będą stosowały odpowiednie regulacje, informowały swoich obywateli o obowiązujących przepisach, a także weryfikowały, czy obywatele mają odpowiedni dostęp do informacji. Ma ona także na celu dążenie do prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego w każdym z państw członkowskich, co pozwoli na spójny rozwój rynku wewnątrz Unii Europejskiej.

Założeniem przyjęcia wyżej wymienionych aktów prawnych było ujednolicenie zasad, ochrona konsumentów przed nieuczciwymi praktykami i zapewnienie dostępności dla szerokiego grona odbiorców produktów na podstawie tych samych, przejrzystych i sprawiedliwych, jasno określonych zasad. Jednym z najlepszych przykładów działań Unii Europejskiej dążącym do ujednolicenia zasad jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2017/2394 z dnia 12 grudnia 2017 r. w sprawie współpracy między organami krajowymi odpowiedzialnymi za egzekwowanie przepisów prawa w zakresie ochrony konsumentów i uchylające rozporządzenie (WE) nr 2006/2004³⁴.

Komisja Europejska nie posługuje się jednakże wyłącznie dyrektywami czy rozporządzeniami, aby osiągnąć swoje cele i realizować przedsięwzięcia poprawiające dobrostan mieszkańców Unii Europejskiej. Wydaje także komunikaty, które mają wpływ na działania państw członkowskich. Jednym z takich komunikatów, który przyczynił się do ochrony praw konsumentów, był Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów nazwany Strategią jednolitego rynku cyfrowego dla Europy³⁵. Jego celem było zrównoważenie szans wszystkich odbiorców na dostęp do łączności cyfrowej, a także na dostęp do treści wykraczających poza granice państwa, w którym się znajdowali, jednocześnie zapewniając dobry obieg informacji wśród mieszkańców danego państwa. Była to na tyle ważna inicjatywa, że ponownie poruszono ją w Komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu

³³ Dz.Urz. UE L 178 z 17 VII 2000, s. 1–16.

³⁴ Dz.Urz. UE L 345 z 27 XII 2017, s. 1–26.

³⁵ COM(2015) 192 final.

Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów nazwanego Cyfrowym kompasem na 2030 r.: europejska droga w cyfrowej dekadzie³⁶.

Jednym z ważniejszych dokumentów wskazujących na bezpośrednie zaangażowanie Komisji Europejskiej w realizację i ochronę praw konsumentów jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady³⁷. Uwzględniając interesy Unii Europejskiej i państw członkowskich, miała na celu przyczynienie się do odpowiedniego funkcjonowania rynku wewnętrznego państw członkowskich, a także do zwiększenia przejrzystości dokumentów wpływających na ustawodawstwo państw członkowskich w danym zakresie tematycznym.

Można zatem uznać, że zarówno w kraju, jak i w Europie, a także na arenie międzynarodowej pojawiają się dążenia do tego, by jak najlepiej chronić prawa konsumentów. Ze względu na zróżnicowanie usług, które są obecnie dostępne na rynku, pojawiają się coraz nowsze mechanizmy prawne, mające na celu prewencję i ochronę konsumentów przed ryzykownymi zakupami towarów i usług.

Wraz z upływem czasu, po analizie zachowań rynkowych oraz obowiązujących reguł, zaczynają obowiązywać także coraz bardziej rozbudowane przepisy, dzięki którym zmieniają się sposoby tworzenia i przedstawiania produktów w popularnych reklamach. Dzięki nim coraz trudniej oszukać konsumentów treściami zawartymi w reklamach, więc zbiorowe interesy konsumentów są lepiej chronione.

5. Prowadzenie działalności nierejestrowanej przez małoletnich a dochowanie należytej staranności w jej prowadzeniu

Podsumowanie powyższych rozważań skłania do pytania: jak zatem osoby małoletnie prowadzące działalność nierejestrową mogą zapewnić ochronę praw konsumentów? Odpowiedzi zdaje się być wiele, a pierwsza i najbardziej oczywista wskazuje na przestrzeganie wszystkich wytycznych i regulacji, do których zobowiązują przepisy ustawowe.

³⁶ COM(2021) 118 final.

³⁷ Dz.Urz. UE L 304 z 22 XI 2011, s. 64–88.

Do dochowania należytej staranności w prowadzeniu działalności nieewidencjonowanej zobowiązują małoletniego w szczególności przepisy k.c., który należyta staranność definiuje jako staranność wymaganą przy zawieraniu konkretnych stosunków, w tym przypadku relacji między osobą prowadzącą działalność nierejestrową a konsumentem lub też grupą konsumentów. Należyta staranność jest po-niekąd zachowaniem oczywistych starań, aby wszelkie działania były przejrzyste, udokumentowane i łatwe do weryfikacji na wypadek kontroli bądź jeśli zajdzie konieczność sprawdzenia jakiejś informacji. W przypadku działalności nierejestrowanej można się upewnić, że sprzedaż została odpowiednio zanotowana w uproszczonej ewidencji sprzedaży, a osoba kupująca odebrała odpowiednio przygotowany produkt bądź usługę.

Mimo że działalność jest nierejestrowa i jest wykonywana przez osobę małoletnią, to nie oznacza, że będzie ona podlegała specjalnym przywilejom, których inne osoby fizyczne prowadzące działalność nierejestrową nie posiadają. Wręcz przeciwnie – wszystkie osoby prowadzące działalność nierejestrową są tak samo zobowiązane do przestrzegania przepisów i w taki sam sposób są zobowiązane do ponoszenia konsekwencji działania wbrew zasadom prawa.

Jakie zatem kroki mogą podjąć osoby małoletnie prowadzące działalność nierejestrową, żeby zapewnić przestrzeganie praw konsumenta? Przede wszystkim działalność musi być w sposób należyty i staranny dokumentowana.

Należy przemyśleć, w jaki sposób prowadzona będzie dokumentacja i czy będzie papierowa czy elektroniczna. Jeżeli będzie prowadzona papierowo, należy dołożyć wszelkiej staranności, aby dokumentacja była kompletna i przechowywana w odpowiedni sposób. W przypadku konieczności archiwizacji należy zweryfikować, jak długo dokumentacja musi być przechowywana. Konieczne wydaje się także zapewnienie, żeby przestrzeń, w której przechowywana jest dokumentacja, nie była łatwo dostępna dla osób trzecich, a dane osobowe były odpowiednio zabezpieczone.

Jeżeli przygotowywane będą dla klientów rachunki, można taką dokumentację podzielić na kilka osobnych teczek bądź segregatorów. Przykładowo: jedną teczkę przeznaczyć na rachunki za rzeczy kupione do wytworzenia własnych produktów lub usług, drugą na rachunki, które będziemy wystawiać dla klientów, a kolejną – na uproszczoną ewidencję, do której jesteśmy zobowiązani.

To samo dotyczy dokumentacji elektronicznej, przy czym w tym przypadku konieczne jest również zapewnienie bezpieczeństwa składowanej dokumentacji oraz upewnienie się, że osoby postronne nie mają do niej dostępu. W tym celu można zapewnić odpowiednie szyfrowanie komputera, z którego się korzysta, bądź odpowiednie przechowywanie nośników danych, a także zakup programu antywirusowego do ochrony urządzenia.

W obu przypadkach bardzo ważne jest przestrzeganie przepisów związanych z ochroną danych osobowych. Jeśli dokumentacja przechowywana jest w miejscu, w którym prowadzona jest działalność, należy się upewnić, że nikt poza osobą małoletnią prowadzącą działalność oraz jej przedstawicielem ustawowym nie będzie miał do niej dostępu. Należy także pamiętać, że mimo braku wpisu działalności do rejestru CEIDG może ona być kontrolowana przez osoby wyznaczone przez Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych (UODO), jeśli znajdzie podejrzenie, że dane nie są w odpowiedni sposób zabezpieczone³⁸.

Trzeba tutaj zaznaczyć, że kontrola przeprowadzana przez osoby wyznaczone przez Prezesa UODO nie musi być zapowiedziana, w związku z czym trzeba dołożyć wszelkich starań, aby w każdym momencie dokumentacja dotycząca prowadzenia nierejestrowej działalności gospodarczej była odpowiednio chroniona i zabezpieczona. Kontrola taka może dotyczyć nie tylko dokumentacji w wersji papierowej, ale również sposobu przechowywania dokumentacji elektronicznej i bezpieczeństwa systemów komputerowych, w których dokumentacja jest przechowywana. Podobnie jak w przypadku innych kontroli osoba kontrolująca musi przedstawić imienne upoważnienie do przeprowadzenia kontroli.

Jeżeli działalność nierejestrowa prowadzona przez osobę małoletnią dotyczy żywności, należy zapewnić przestrzeganie wszystkich przepisów sanitarnych³⁹. Żywność używana do przygotowania produktów

³⁸ Zob. *Działalność nierejestrowa i inne rodzaje działalności, których nie trzeba rejestrować*, op. cit.

³⁹ Co do zasady uznaje się, że sprzedaż wiśni czy lemoniady przez małoletnich nie jest zabroniona. Przykładem sprawy, w której osoba małoletnia sprzedaje produkty przez siebie wytworzone, jest sprawa 16-latki z Lubna, która, chcąc zarobić pieniądze na wyjazd na wycieczkę szkolną, zaczęła sprzedawać wiśnie. Codziennie rano zrywała je z drzew i pakowała do świeżych skrzynek. Nakładając towar swoim klientom, używała rękawiczek, a mimo to przy kontroli sanepid nałożył na ojca osoby małoletniej mandat, którego ten nie przyjął. Sanepid zmienił później zdanie i chociaż osoba małoletnia nie miała odpowiednich zezwoleń wskazał, że nałożenie mandatu nie było adekwatne do przewinienia. W przypadku osób małoletnich najważniejsze nie jest ukaranie,

lub usług musi być świeża i spełniać wszelkie warunki dotyczące bezpieczeństwa żywności wprowadzonej do obiegu. W przypadku takiej działalności można zwrócić się do najbliższej stacji sanitarno-epidemiologicznej w celu upewnienia się, że spełniamy wszystkie konieczne przepisy. Pamiętać trzeba o tym, że osoba wprowadzająca na rynek produkty spożywcze odpowiedzialna jest za przygotowywane produkty na każdym etapie swojego działania, co znaczy, że odpowiada za produkcję, przetwarzanie i dystrybucję⁴⁰.

Jak wskazują wytyczne dotyczące wykonania niektórych przepisów rozporządzenia (WE) nr 852/2004 w sprawie higieny środków spożywczych, działania, które mają na celu przechowywanie, obrabianie i podawanie żywności na kiermaszach bądź podczas podobnych wydarzeń, nie są przedmiotem rozporządzenia⁴¹.

Jeśli chodzi o dokonywanie zwolnienia VAT, należy się upewnić, że wszelkie kryteria niezbędne do dokonania takiego zwolnienia są spełnione. Trzeba też pamiętać, że nawet jeśli działalność jest zwolniona z VAT, nie oznacza to, że osoba prowadząca działalność może zaprzestać prowadzenia ewidencji. W tym przypadku działalność może być kontrolowana przez urząd skarbowy, w związku z czym należy zachowywać wszelkie niezbędne dokumenty, które potwierdzą dokonanie zakupu lub sprzedaży⁴².

Odnosnie do tworzenia ewidencji sposobem na uniknięcie błędów i zbędnego stresu będzie przygotowanie dokładnego dokumentu. Wyłącznie od osoby prowadzącej działalność nierejestrową zależy, czy dokumentacja będzie przygotowana w wersji papierowej czy w wersji elektronicznej, natomiast tabela przygotowana w Excelu bądź w innym programie komputerowym wydaje się najłatwiejsza do wprowadzania takich danych. Trzeba też pamiętać o tym, żeby wszystkie informacje,

a prowadzenie działalności informacyjnej, mającej na celu przygotowanie młodej osoby do późniejszej pracy i wyrobienia w sobie dobrych nawyków. Zob. też: *Czy dzieci mogą sprzedawać wiśnie z sadu dziadka lub lemoniadę domowej roboty?*, TVN24, 13 IX 2023, <https://tvn24.pl/polska/czy-dzieci-moga-sprzedawac-lemoniadę-domowej-roboty-prawnicy-ossferze-nie-do-konca-uregulowanej-prawnie-st7338324> (dostęp: 24 II 2025).

⁴⁰ Zob. *Jakie wymagania trzeba spełnić przed wprowadzeniem na rynek produktów spożywczych*, Biznes.gov.pl, b.d., <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00145#1> (dostęp: 26 I 2025).

⁴¹ Wytyczne dotyczące wykonania niektórych przepisów rozporządzenia (WE) nr 852/2004 w sprawie higieny środków spożywczych, pkt 3.8, s. 13.

⁴² Zob. *Działalność nierejestrowa i inne rodzaje działalności, których nie trzeba rejestrować*, op. cit.

które zgodnie z obowiązkiem prowadzenia ewidencji muszą znaleźć się w tabeli, faktycznie się w niej znalazły (zob. tab. 1).

Tabela 1. Ewidencja sprzedaży

Działalność nierejestrowana xyz		
wartość sprzedaży rosnąco	kwota sprzedaży	data sprzedaży
100	100	26.01.2024
150	50	28.01.2024
200	50	30.01.2024

Źródło: Opracowanie własne.

Jeśli osoba prowadząca działalność nierejestrową będzie chciała umieścić w tabeli dodatkowe informacje, które uzna za ważne i niezbędne do prowadzenia swojej działalności, to jak najbardziej będzie mogła to zrobić. Do tabeli można bowiem wprowadzić informacje, które nie są ściśle wymagane przez prawo, np. jeśli potrzebuje się informacji o tym, co zostało sprzedane, bądź terminu, do kiedy towar musi zostać przygotowany. Można też przygotować dodatkowy plik, w którym będą zawarte konkretne informacje (zob. tab. 2).

Tabela 2. Rozszerzona ewidencja sprzedaży

Działalność nierejestrowana xyz				
wartość sprzedaży rosnąco	kwota sprzedaży	data sprzedaży	sprzedany produkt	data końcowego przygotowania
100	100	26.01.2024	xyz	dd.mm.rrrr
150	50	28.01.2024	xyz	dd.mm.rrrr
200	50	30.01.2024	xyz	dd.mm.rrrr

Źródło: Opracowanie własne.

Ewidencja przygotowana w taki sposób pozwoli na poprawne udokumentowanie zarówno produktów, które zostaną sprzedane, jak i cen, a także dat sprzedaży. Jeżeli dokumentacja będzie prowadzona w sposób sumienny i będzie uzupełniana na bieżąco (wraz ze sprzedażami), osoba prowadząca działalność nie będzie musiała obawiać się kontroli. Jeśli taka dokumentacja będzie przygotowana elektronicznie, trzeba będzie zadbać o odpowiednie jej zabezpieczenie w formie cyfrowej. Podobnie będzie trzeba zrobić, jeśli dokumentacja będzie prowadzona i uzupełniana papierowo – tzn. upewnić się, że dostęp do dokumentów

ma wyłącznie osoba prowadząca działalność nierejestrową oraz jej przedstawiciel ustawowy.

Prowadząc działalność nierejestrową, należy też pamiętać, że jeśli towary dotrą do konsumenta uszkodzone bądź przy prawidłowym użytkowaniu ulegną zniszczeniu, zniekształceniu lub nie będą spełniały swojej funkcji, właściciel działalności będzie musiał albo naprawić towar, albo zwrócić środki finansowe konsumentowi, uznając jego reklamację. Nie ma tutaj znaczenia, czy towar sprzedawany był personalnie czy przez Internet.

Jeśli towar nosił znamiona uszkodzenia lub miał wady fizyczne albo przygotowany był wadliwie, osoba prowadząca działalność będzie musiała go naprawić lub zwrócić środki. To samo nastąpi, gdy towar dotrze do konsumenta niepełny lub wybrakowany. W przypadku zakupu towaru przez Internet konsument będzie miał też prawo, co do zasady, zwrócić towar przed upływem 14 dni od dnia doręczenia produktu. Jeśli towar dotrze do konsumenta niepełny, np. dwie czerwone wstążki zamiast kupionych trzech, konsument może żądać zwrotu części środków bądź doręczenia brakującej części paczki. Oczywiście szczegóły w tym względzie mogą doprecyzować pomiędzy sobą konsument i osoba prowadząca działalność nierejestrową⁴³.

Podsumowanie

Reasumując powyższe rozważania, należy zauważyć, że każda osoba pomiędzy 13 a 18 rokiem życia może zacząć prowadzić działalność nierejestrową.

W doktrynie nadal istnieje dyskurs co do tego, czy osoby posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych mogą podejmować się prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Natomiast przepisy prawne, które obecnie przysługują osobom z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych, wskazują, że takie możliwości jak najbardziej istnieją i są dostępne. Wskazują na to również dane statystyczne, dotyczące chociażby liczby wpisów do CEIDG przez osoby małoletnie.

Aby uniknąć błędów podczas prowadzenia działalności, należy mieć odpowiednio przygotowaną dokumentację, która zawierać będzie najbardziej potrzebne informacje o prowadzonej działalności

⁴³ Zob. *Jakie prawa przysługują twojemu klientowi – prawa konsumenta*, Biznes.gov.pl, b.d., <https://www.biznes.gov.pl/pl/porta1/00309#3> (dostęp: 26 I 2025).

nierejestrowej. Dokumentację trzeba przechowywać w odpowiednio zabezpieczonych plikach albo w pomieszczeniach, do których inne osoby nie będą miały dostępu.

Jeśli towar ulegnie uszkodzeniu bądź zostanie dostarczony do konsumenta uszkodzony, osoba małoletnia prowadząca działalność nierejestrową będzie musiała taki towar albo naprawić, albo zwrócić środki konsumentowi, który dokonał zakupu.

BIBLIOGRAFIA

- Baehr J., Feliszewski T., *Organizacja ochrony konkurencji i konsumentów*, w: *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, pod red. A. Stawickiego, E. Stawickiego, Warszawa 2016, s. 728–761.
- Biliński M., *Sport elektroniczny. Charakter prawny*, Warszawa 2021.
- Biskup B., *Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym*, Lublin 2011.
- Etel M., *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*, Warszawa 2012.
- Hasło: konsument, w: *Leksykon prawa ochrony konsumentów. 100 podstawowych pojęć*, pod red. A. Powalowskiego, Warszawa 2010, s. 51–55.
- Hasło: Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w: *Leksykon prawa ochrony konsumentów. 100 podstawowych pojęć*, pod red. A. Powalowskiego, Warszawa 2010, s. 302–306.
- Kosikowski C., *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim*, „Państwo i Prawo” 2001, nr 4, s. 15–32.
- Liżewski S., *Dochody małoletnich*, LEX/el.
- Miczek Z., *Osoba fizyczna jako przedsiębiorca – na tle ustawy o swobodzie działalności gospodarczej i Kodeksu cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005, nr 9, s. 24–28.
- Pawełczyk M., *Art. 4. Definicja przedsiębiorcy*, w: *Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej. Komentarz*, pod red. A. Powalowskiego, Warszawa 2009, s. 35–54.
- Powalowski A., *Publicznoprawny status osoby fizycznej wykonującej działalność gospodarczą w Polsce*, Gdańsk 2008.
- Sieradzka M., *Wykładnia pojęcia „zbiorowy interes konsumentów” na tle orzecznictwa*, „Glosa” 2008, nr 3, s. 102–111.
- Stępień-Sporek A., *Działalność gospodarcza z udziałem małżonków*, Warszawa 2009.
- Wolska H., *Model relacji pomiędzy krajowymi organami administracji publicznej a przedsiębiorcami*, Warszawa 2022.
- Wolska H., Lewandowicz M., *Małoletni przedsiębiorcy w handlu internetowym. Polska – Niemcy – Czechy*, „Forum Akademickie” 2024, nr 12, s. 66–69.

